

Lausunto

23.02.2023

Asia: VN/32862/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntoa luonnoksesta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta opioidilääkkeillä.

Esitän lausuntonani seuraavaa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen tarkoituksena olisi korvata voimassa oleva sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta eräillä lääkkeillä (33/2008). Lausuntopyynnön mukaan voimassa oleva asetus sisältää vanhettunutta sääntelyä, minkä vuoksi se on päivitettävä. Lisäksi sen antamiseen valtuuttava säädöspohja on osittain muuttunut mielenterveys- ja päihdehuoltolainsäädännön uudistamisessa 1.1.2023 lukien.

Mielenterveys- ja päihdehuoltolainsäädännön uudistamisen myötä päihdehuoltolain 28 a §:ssä ollut asetuksenantovaltuus huumeriippuvaisten lääkkeellisen hoidon järjestämisestä ja toteuttamisesta sääntelevälle sosiaali- ja terveysministeriön asetukselle on kumottu. Samalla terveydenhuoltolakiin (1326/2010; 28 a §), mielenterveyslakiin (1116/1990; 6 a §) ja Vankiterveydenhuollon yksiköstä annettuun lakiin (1635/2015; 16 a §) on lisätty säännökset opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidosta. Nämä uudet säännökset sisältävät asetuksenantovaltuuden, jonka mukaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädetään niistä opioidilääkkeistä, joita saa käyttää opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoitoon. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidon antamisen edellytyksistä ja toteuttamisesta.

Asetusmuistioluonnoksen mukaan ehdotetussa asetuksessa säädettäisiin opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidon edellytyksistä ja toteuttamisesta hyvin samalla tavoin kuin voimassa olevassa asetuksessa.

Pidän uuden asetuksen antamista tarpeellisenä.

3 §

Katson, että ehdotuksen 3 §:ssä olisi lääkkeiden määräämiseen oikeutettuja lääkäreitä koskien tarpeellista mainita terveydenhuoltolain 28 a §:n lisäksi myös mielenterveyslain 6 a § ja Vankiterveydenhuollon yksiköstä annetun lain 16 a §.

4 §

Pidän kannatettavana sitä, että ehdotuksen 4 §:ssä ei korvaus-hoidon edellytyksenä vaadittaisi opioidiriippuvaiselta henkilöltä aikaisempia toteutuneita yrityksiä vieroittautua. Ehdotettu sääntely turvaa aiempaa paremmin potilaan yksilöllisen hoidon tarpeen arvioinnin. Yksilöllistä hoidon tarpeen arviointia palvelisi mielestäni vielä paremmin se, että pykälässä ei tässä tilanteessa myöskään todettaisi riippuvuuden pitkäkestoisuutta edellytyksenä hoidolle. Arviointi perustuisi tällöin potilaan kokonaistilanteeseen, jossa toki riippuvuuden kesto voi osaltaan tulla huomioitavaksi.

Pidän kannatettavana myös sitä, että voimassa olevaan asetukseen sisältyvistä hoitotoimintaa koskevista ilmoitusvelvollisuuksista luovutaan, jolleivät ne enää ole toiminnan valvonnan tai seurannan kannalta tarpeellisia.

5 §

Ehdotetun 5 §:n mukaan hoitosuunnitelmaa on tarvittaessa täydennettävä yhteistyössä sosiaalihuollon kanssa tehtävällä palvelusuunnitelmalla. Asetusmuistion mukaan hoitosuunnitelmaa tulisi tarvittaessa täydentää yhteistyössä sosiaalihuollon kanssa tehtävällä sosiaalihuoltolain mukaisella asiakassuunnitelmalla. Pykäläehdotuksen mukaan kyse olisi siten terveydenhuollon ja sosiaalihuollon yhteisestä suunnitelmasta, kun taas asetustuistion mukaan kyse on sosiaalihuollon asiakassuunnitelmasta. Katson, että pykälän viimeinen virke olisi syytä muuttaa kuulumaan seuraavasti: Hoitosuunnitelmaa on tarvittaessa täydennettävä yhteistyössä sosiaalihuollon kanssa sosiaalihuollossa tehtävällä asiakassuunnitelmalla.

Muuta

Oikeusasiamies on kanteluiden perusteella ottanut useasti kantaa opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoidon asianmukaiseen toteuttamistapaan. Toiminnassa on tullut esille puutteita potilaiden hoidon yksilöllisessä arvioinnissa (esim. 715/04/08, 3419/4/08) sekä itsemääräämisoikeuden ja yksityisyyden suojan huomioimisessa (esim. EOAK/178/2021, 3975/4/08). Puutteita on liittynyt myös hoito-sopimusten käyttöön ja hoidon päättämiseen sopimuksen rikkomisen perusteella (esim. 4314/4/06).

Pidän tärkeänä korostaa sitä, että opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoitoa annettaessa tulee myös noudattaa terveydenhuollon toimintaa koskevassa lainsäädännössä tai ihmisoikeussopimuksissa säädettyjä potilaan oikeuksia, kuten potilaan itsemääräämisoikeutta, yksityisyydensuojaa sekä oikeutta hyvään hoitoon ja kohteluun.

Totean tässä yhteydessä vielä, että oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa on tullut esille myös epäselvyyttä opioidiriippuvuuden hoidossa käytettävien lääkkeiden luovuttamiseen liittyvissä käytännöissä ja vastuissa toteutettaessa läikehoitoa muissa kuin sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä, kuten vankiloissa ja poliisivankiloissa.

Laurila Heidi

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin